

PARTER

KÄRANDE

1. Thomas Allgén
Kungsholmsgatan 17, 4 ö.g.
112 27 STOCKHOLM

Ombud: Professor Anders Agell
Övre Slottsgatan 8 A
753 10 UPPSALA

Biträde: Advokat Ismo Salmi
Advokatfirman Åberg & Salmi AB
Box 3095
103 61 STOCKHOLM

2. Teet Härm
c/o Anders Agell
Övre Slottsgatan 8 A
753 10 UPPSALA

Ombud: Professor Anders Agell
Övre Slottsgatan 8 A
753 10 UPPSALA

Biträde: Advokat Ismo Salmi
Advokatfirman Åberg & Salmi AB
Box 3095
103 61 STOCKHOLM

SVARANDE

Staten genom Justitiekanslern
Box 2308
103 17 STOCKHOLM

Ombud: Hovrättsassessorn Magnus Hermansson
Adress som Justitiekanslern

Biträde: Jur. kand. Håkan Källgård
Adress som Justitiekanslern

DOMSLUT

Tingsrätten fastställer att den del av kändenas skadeståndsanspråk som grundar sig på fel och försummelser i tiden före den 31 januari 1995 inte är preskriberad.

BAKGRUND

Justitiekanslern avböjde i beslut av den 21 augusti 2006, **domsbilaga 1**, att reglera av Thomas Allgén och Teet Härm (läkarna) framställda skadeståndsanspråk. I beslutet tecknas på sidorna 1 - 3 en översiktlig bakgrund till skadeståndsanspråket, till vilken tingsrätten hänvisar.

Justitiekanslern konstaterade i sina överväganden att det anspråk läkarna framställt var mycket omfattande beloppsmässigt. Vidare bedömdes anspråket vara mycket komplext i sak. Det berörde flera olika statliga myndigheter och innefattade påståenden om många och omfattande fel vid dessa myndigheter. Anspråket var enligt Justitiekanslerns mening sådant att det inte lämpade sig för en rent skriftlig prövning och sålunda inte för frivillig skadereglering. Detta borde enligt Justitiekanslern i stället prövas av domstol.

Efter kontakter mellan läkarnas ombud, professor emeritus Anders Agell och justitiekanslern Göran Lambertz överenskomms att domstolsprövningen lämpligen kunde ske i Attunda tingsrätt, som den 1 april 2007 skulle bildas genom sammanläggning av Sollentuna och Södra Roslags tingsrätter. Den 2 april 2007 inkom till Attunda tingsrätt ansökan om stämning i vilken läkarna genom professor Anders Agell stämde staten genom Justitiekanslern och yrkade skadestånd med mångmiljonbelopp på grund av fel och försummelser vid myndighetsutövning. En av läkarna ingiven översikt angående händelser de utsatts för bifogas som **domsbilaga 2** (bilaga till aktbilaga 65). Sedan stämning utfärdats och Justitiekanslern gått i svaromål

för staten varvid staten bl.a. gjorde invändning om preskription har tingsrätten i december 2007 hållit en fyra dagar lång muntlig förberedelse och därefter den 4 januari 2008 meddelat beslut i vissa processuella frågor. Det antecknas att läkarna först den 31 januari 2005 genom en skriftlig framställning till Justitiekanslern med krav om skadestånd gjort s.k. preskriptionsavbrott. Såvitt nu är ifråga beslutade tingsrätten att följande fråga skall prövas genom mellandom: *Har den del av kärandenas skadeståndsanspråk som grundar sig på fel och försummelser i tiden före den 31 januari 1995 preskriberats eller ej.*

YRKANDEN

Staten har yrkat att tingsrätten i mellandom fastställer att samtliga anspråk på grund av fel och försummelser vid myndighetsutövning under tiden innan den 31 januari 1995 är preskriberade.

Läkarna har yrkat att tingsrätten fastställer att preskription inte föreligger i någon del.

DOMSKÄL

Sedan Justitiekanslern efterlyst förtydliganden vad gäller de fel och försummelser som läggs staten till last och anmärkt att det inte går för sig att åberopa ett händelseförlopp under ca 20 år och överlåta åt andra att försöka sortera fram de omständigheter som görs gällande som grund för skadestånd, har läkarna hänvisat till stämningsansökningen inklusive bilagor (110 sidor samt något tusental bilagesidor) som de anser är mycket utförlig och tillräckligt preciserad utifrån rättegångsbalkens krav. Den innehåller en mängd åberopanden av fel och försummelser, vissa klart uttalade – andra mera antydningssvis och dunkelt utpekade. Läkarna har vidgått att det utgör ett pedagogiskt problem att redogöra för fel och försummelser under en sådan lång tidsperiod. I syfte att underlätta domstolens arbete och bedömning har läkarna

gjort nedan nämnda preciseringar men också tillagt att ”om det går läkarnas väg är det onödigt att i dom ta ställning till de åberopanden som finns i övrigt men som inte kommenterats”. Vid prövningen av preskriptionsfrågan måste tingsrätten såsom själva kärnan i skadeståndstalan utgå ifrån de åberopade felen och försummelserna.

Såsom av läkarna under den muntliga förberedelsen i målet klart angivna fel och försummelser av staten antecknas följande moment. Tingsrätten har åsatt numreringen. Övrigt av intresse har återgivits utan numrering.

1) Den redogörelse som gjorts över förundersökningen har syftat till att visa att det under förundersökningen inte framkom ett enda bevis av värde och att häkttningsframställningar gjordes, häktningar kom att ske samt åtal väcktes utan erforderlig bevisning.

2) Jovan Rajs åtgärd att först bestämma sig för att Teet Härm var mördare och sedan skraddarsy ett utlåtande utifrån denna föreställning var uppenbart försumligt. Jovan Rajs var också jävig. Frank Lindblads och Margareta Erixons utlåtande var behäftat med brister i vetenskaplig metodik. Karin Allgén hördes endast av Margareta Erixon och inte av Frank Lindblad. Thomas Allgén hördes aldrig. Utlåtandet underkändes sedermera av Astrid Holgersson i kammarrätten. Det görs gällande att dessa omständigheter var för sig konstituerar skadeståndsskyldighet. Samtliga fel kan emellertid läggas samman till det kumulerade felet att man litade på värdelös bevisning.

Jovan Rajs åtgärder bör anses ha ingått i statens myndighetsutövning. Staten kan dock anses ansvarig härför även om åtgärderna inte utgjorde myndighetsutövning. Staten bör ansvara för de sakkunniga som anlitas. Frank Lindblad togs in som hjälp under förundersökningen och goda skäl talar för att hålla staten ansvarig för anlitate självständiga medhjälpare vars resultat används för myndighetsutövning. I de fall staten väljer ut vilka medhjälpare man vill ha, kan rättspolitiska skäl anföras för ståndpunkten att staten ska bära ansvar för felaktigheter.

3) Allan Bäckström uppfyllde inte de krav på objektivitet som ställs på en kriminalinspektör. Hans godtrogenhet och brist på kritisk förmåga var skadeståndsgrundande. Kriminalinspektör Per-Åke Larsson lät Christina Allgén – en person som ville ”sätta dit” sin f.d. make – styra sina åtgärder under förundersökningen. Rajs, Lindblad, Bäckström och Larssons åtgärder utgör var för sig ansvarsgrundande fel. Tagna tillsammans utgör åtgärderna kumulerade fel som Teet Härm och Thomas Allgén inte ska behöva tåla.

4) Expressens löpsedel den 28 oktober 1986 utlöste ett fruktansvärt massmedialt tryck. Detta trots att det vid denna tidpunkt inte fanns några bevis av värde för läkarnas skuld. Löpsedeln möjliggjordes genom att någon inom polisen sålde nyheten att Teet Härm skulle gripas. Uppgifterna i löpsedeln inköptes således genom bestickning och uppgifterna lämnades av någon som begick tjänstefel. Culpa kan vara anonym; det fordras inte att man vet vem som inom en organisation gjort sig skyldig till ett ansvarsgrundande fel. Löpsedeln kom att få förskräckande konsekvenser och grundlade de stora missuppfattningarna för framtiden. Den fick bl.a. till följd att mängder av personer som ville ”hjälpa” polisen gav sig till känna, exempelvis ”fotohandlarparet”. Om det inte varit för löpsedeln är det troligt att både Teet Härm och Thomas Allgén hade måst frigges. Utan ”läckan” hade några vittnen inte kunnat framlockas. Den anonyma källan kan ses som orsak härtill. Det alternativa händelseförloppet utan löpsedeln är förstås svårt att avgöra. Det troliga är att Teet Härm och Thomas Allgén hade blivit frigivna. Bevislättningen ”övervägande sannolikhet” gäller i denna situation och det görs gällande att skadan med övervägande sannolikhet inte skulle ha inträffat om det inte varit för löpsedeln. Den anonyma culpan utgör i sig en tillräcklig grund för skadeståndsskyldighet avseende hela det fortsatta förloppet.

5) Under den ”andra akten” av förundersökningen åberopas som fel och försummelser de åtgärder som kriminalinspektören Per Åke Larsson – med hjälp av kriminalinspektören Bengt Wingqvist – vidtog i syfte att få fram bevis mot läkarna.

Dessa åtgärder görs gällande inom ramen för det samlade agerandet som utgör kumulerade fel. Larsson styrdes i sina åtgärder av Christina Allgén som informatör; en vettlös grävning gjordes på familjen Allgéns lantställe för att söka efter Catrine da Costas huvud, utredningen gavs en ensidig inriktning på att framkalla bevis mot läkarna och "fotohandlarnas" utpekande kom till stånd under oacceptabla förhållanden. Chefsåklagaren Anders Helin har i olika sammanhang uppvisat ett visst dåligt samvete för utvecklingen av förundersökningen mot läkarna. Om det varit känt att hårstråna på den handduk, som påträffades nära en säck med likdelar, inte tillhörde läkarna hade åtalet, enligt Helin, inte kommit till stånd. Vid tidpunkten rådde ett mycket stort opinionstryck för att åtal skulle väckas. Helin hade en för svag ledning av förundersökningen och han gav Larsson alltför fria händer och för stora befogenheter. Det görs i detta sammanhang gällande att staten bär ansvar för culpa in eligendo. En olämplig person valdes ut att leda förundersökningen. Larsson hade alltför begränsade bakgrundskunskaper och uppvisade en stor oförmåga och ensidighet genom att han i alltför stor utsträckning satte tilltro till Christina Allgén och letade efter bevis för läkarnas skuld.

6) Den 3, 6 och 7 februari 1986 höll Bäckström och Helin förhör med Thomas Allgén. Thomas Allgén gav här nyanserade svar på frågan varför Christina Allgén anmält honom. Han möttes dock endast av påståenden om att han ljög. Helin borde redan vid detta tillfälle förstått att misstankarna var felaktiga, eftersom han talade med en mycket tillförlitlig person.

7) Åtalet mot Thomas Allgén för incest läggs staten till last såsom ett av de kumulerade felen. Gärningsbeskrivningen i åtalet är en ren fantasiprodukt och åtalet var obefogat. Det görs gällande att kriminalinspektörerna Bäckströms, Larssons och Wingqvists agerande medförde att det framkom felaktiga bevis. Detta kan bedömas var för sig eller läggas samman med Helins isolerade försummelse i hans egenskap av åklagare.

8) De enda två dagar som Christina Allgén uppgett som tänkbara dagar för brottet var pingsafton och annandagpingst 1984. I förundersökningen finns ytterligare vittnesmål som ger vid handen att Catrine da Costa varit vid liv efter pingsthelgen. I denna del hänvisas till stämningsansökan s. 50. Enligt protokollförda förhör med Åberg, Möller, Selaisse Saba, Ancker och Lindgren, måste man dra slutsatsen att Catrine da Costa levde efter pingsthelgen. Dessa förhör kom dock inte att redovisas i det slutgiltiga förundersökningsprotokollet. Protokollet över förhöret med arkitekten Ancker "återfanns" dock under huvudförhandlingen. Endast förhöret med Nille Korsvall, vilket var det förhör som stämde bra överens med åtalet, redovisades. Det görs inte gällande att detta förhållande var avsiktligt; förhören kan ha slarvats bort. Det utgör emellertid ett häpnadsväckande slarv. Om man varit bekant med det kompletta materialet – att det endast var två dagar som enligt Christina Allgén kunde vara aktuella och att det i ett antal förhör framkommit att Catrine da Costa levde efter pingsthelgen – hade åtalet varit omöjligt. Detta åberopas såsom skadestandsgrundade fel.

9) När Teet Härm förhördes av polisen gavs aldrig Thomas Allgéns försvarare tillfälle att närvara. Förhållandet var detsamma för Teet Härms försvarare när Thomas Allgén förhördes. Detta fick till följd att försvararna aldrig fick något helhetsgrepp om utredningen och att advokaterna kom att vara dåligt orienterade i målet. Ett bra uttryck för detta finns i protokollet över "fotohandlarfruns" utpekande av Thomas Allgén. Efter utpekandet frågade Wingqvist om advokat Nilsson hade någon fråga, varpå Nilsson svarade att han var nöjd. Mot bakgrund av att "fotohandlarfrun" först pekat ut Teet Härm, borde hennes utpekande av Thomas Allgén föranlett Nilsson att ställa frågor. Att så inte blev fallet berodde på att Nilsson inte hade en aning om "fotohandlarfruns" tidigare utpekande av Teet Härm. Försvararna gavs dåliga arbetsförhållanden och saknade härigenom möjlighet att överblicka undersökningen. Det läggs staten till last såsom direkt försumlighet att försvararna inte gavs insyn i förundersökningen. Det motsatta hade kunnat hindra de värsta galenskaperna. Möjligen kan förundersökningssekretessen hindra att en försvarare ges del av information om förundersökningen rörande en medmisstänkt. Det bör i dock i sådana

fall finnas ett allmänintresse som bryter igenom. Det hänvisas i detta hänseende till det principiellt mycket viktiga rättsfallet NJA 1953 s 42. Rättsfallet ger uttryck för en generös inställning till enskildas skydd när staten burit sig illa åt. Vid tvekan huruvida staten i denna del, isolerat sett, kan läggas ansvarsgrundande försumlighet till last, hävdas att det ändå är i linje med detta avgörande att anse att det här är fråga om en objektiv olycklig omständighet för vilken staten bör bära ansvar för.

10) "Fotohandlarparets" utpekanden ledde till att polisen höll det s.k. "vita-rocken" förhöret den 8 december 1987. Förhørsledaren Per Åke Larsson och chefsåklagaren Anders Helin riktade våldsamma, provokativa och förolämpande verbala angrepp mot Thomas Allgén för att få honom att bryta samman och erkänna. Två dagar senare, den 10 december 1987 hölls det s.k. konfrontationsförhöret med båda läkarna. Under förhöret, som varade i åtta timmar, ansätter polisen först Teet Härm och sedan Thomas Allgén, i syfte att få dem att erkänna. Under förhöret gör polisen gällande att Teet Härm måste ha styckat Catrine da Costa och ställer frågan till Thomas Allgén vilka rättsläkare han känner. De får svaret att han bara känner Teet Härm. Polisens slutsats blir då att Thomas Allgén måste ha varit med. Förhöret är fyllt av felaktiga slutsatser. Det hänvisas i denna del till resningsansökan s. 58-63. Den avslutande konversationen mellan läkarna, som upptar 20 sidor i protokollet, återopas och en hänvisning görs till stämningsansökan s. 61-62. Förhöret har inte ställning som rättsfakta, däremot som bevisfakta för att alla vittnesmål och bevis helt saknat bevisvärde och att polisens trosföreställningar nått så långt att ingen självkritik kvarstått. Det är uppenbart att det är två oskyldiga personer som här talar med varandra.

11) Åtalet för incest väcktes utan sannolika skäl för brott och var endast ägnat att svartmåla Thomas Allgén och stödja åtalet för mord. Det var culpöst av Anders Helin att åtala Thomas Allgén för incest enbart på grundval av Christina Allgéns uppgifter. Hänvisning görs till stämningsansökan s. 64 och bilaga 43.

12) Förundersökningsmaterialet var mycket omfattande. Den innefattar bl.a. 350 sidor förhör med Thomas Allgén. Förhöret med rättsläkaren Grundin, en kollega till Teet

Härm, utgör 30 sidor. Åklagaren kom bara att åberopa den del av förhöret där Grundin talar om att han och Teet Härm sett på filmen "Motorsågsmassakern" tillsammans. De övriga delar – där Grundin talar väl om Teet Härm och hans yrkesskicklighet – lämnas därhän. Genom att en mängd handlingar, helt utan bevisvärde, gavs in till tingsrätten, "drunknade" bedömarna i materialet samtidigt som de insinuanta handlingarna gav sken av att "misstänkta" förhållanden förelåg. Exempelvis gavs protokollet över den grävning som vidtagits på familjen Allgéns landställe in. Detta ger intryck av man "tyvärr" inte lyckades hitta Catrine da Costas huvud och att läkarna var "otrevliga typer".

13) De fel och försummelser av Stockholms tingsrätt som åberopas i det följande får kumuleras med de fel och försummelser som förekommit under förundersökningen. Vittnet Åke Fredriksson hade från början nämnt att det möjligen kunde ha varit dagen efter annandag pingst som han uppmärksammat att ett obduktionsbord varit ostädat. Under åren påverkades och manipulerades Fredriksson dock av polisen så att han slutligen kom att avge en utsaga med innebörden att ett obduktionsbord varit ostädat dagen efter annandag pingst. Fredrikssons vittnesmål är ett exempel på vikten av att en vittnesutsaga studeras i enlighet med en utsagepsykologisk metod. Sättet att förhöra Fredriksson var felaktigt och försumligt. Fredrikssons utsaga är till en början återhållsam och sannolikt helt riktig. Han förhörs sedan så många gånger att hans vittnesmål förskjuts; han påstår slutligen saker som han först inte alls sagt. Hänvisning görs i detta sammanhang till stämningsansökan s. 54. Larsson lade uppgiften om att Fredriksson i tidigare förhör anknutit till pingsthelgen i Fredrikssons mun. Till sist fick man Fredriksson att hålla med om att obduktionsbordet varit ostädat dagen efter annandag pingst. Detta utgör ett fel av polisen. Skadan visades dock genom att vittnesmålet avgavs i tingsrätten. Det spelar ingen roll om felet är att hänföra till polisen eller till tingsrätten. Felet har uppkommit och därefter har det slagits vakt om felet i flera led. Felet ingår i den totala serien av kumulerade fel som leder fram till att läkarna fanns skyldiga. Tingsrätten hade kunnat uppmärksamma förskjutningen av Fredrikssons vittnesmål genom att läsa på i förundersökningen. Felet skall hänföras till både tingsrätten och polisen.

14) Frank Lindblad försvarade sitt felaktiga utlåtande med att det byggde på en rimlighetsbedömning. Han uttalade också det var omöjligt att "Tomteboken" kunde ha fått Karin att tala om "Pappa och farbror Tomt". Det görs gällande att tingsrätten borde ha förstått att Lindblads utlåtande var felaktigt. Det hänvisas i detta sammanhang till stämningsansökan s. 67-68.

15) I samband med den första rättegången i tingsrätten uttalade sig nämndemännen i Aftonbladet. Hänvisning görs i denna del till stämningsansökan s. 69 f. Dessa fasansfulla uttalanden vittnar om nämndemännens okunnighet om rättsstatliga krav på bevisning och bevisvärdering. Detta åberopas som fel och försummelse i myndighetsutövning. Uttalandena ger en unik insyn i hur nämndemännen resonerade. Det kom att tjäna som drivkraft för målets hantering i den andra omgången i tingsrätten och var indirekt av stor betydelse för det fortsatta händelseförloppet. Förhållandet saknar inte betydelse bara för att målet senare upptogs till en förnyad prövning i tingsrätten.

16) Vittnet Marianne Seppälä förhördes av polisen under eftersommaren 1984. Hon uppgav då att polisen borde undersöka "finnen", vilken var en "torsk" från Gisslaved. I skarven mellan tingsrättens två prövningar uppenbarade sig Seppälä på nytt och berättade att hon umgåtts med da Costa under våren 1984. Catrine da Costa hade då berättat för Seppälä att hon hade en läkare som kund, Thomas Allgén, att denne brukade ta med sin dotter då de träffades och att hon senare blivit presenterad för Teet Härm. Seppälä uppgav vidare att da Costa berättat att hon haft sex med läkarna, att läkardottern fick sitta och titta på och att da Costa vid något tillfälle hade förts till "dödsrummet", d.v.s. rättsläkarstationen. Om man tar del av förhören i förundersökningen är det uppenbart att Seppälä begick mened. Det hänvisas i denna del till stämningsansökan s. 72, not 96. Genom senare utredning har det visats att Seppäläs dagbok var förfalskad och att Seppälä begick mened. Berättelsen var så fantastisk, att man – om man hade haft de grundläggande principerna för bevisvärdering klara för sig – nått slutsatsen att den inte hade något bevisvärde alls för

läkarnas skuld. Med en bevisvärderingsmetod som bygger på att "helheten beror på delarna och delarna beror på helheten" hade det varit uteslutet att tillskriva vittnesmålet något värde. Det var culpöst av tingsrätten att inte uppmärksamma detta. Att tingsrätten godtog Seppäläs berättelse utgör försummelse och en ansvarsgrundande felbedömning. Tingsrätten borde ha kommit till insikt om att Seppäläs berättelse inte var pålitlig. Detta hade fordrat att rätten antingen haft en större förmåga att bedöma menederskor eller att tingsrätten gått in i de underliggande protokollen; detta borde tingsrätten ha gjort eftersom det fanns anledning till misstänksamhet. Seppälä dök upp med sin fantastiska berättelse efter det att läkarna satts på fri fot och i samband med ett stort medialt tryck, vilket borde ha föranlett "varningsklockor att ringa i tingsrätten". Skälen och möjligheterna för chefsåklagaren Helin att inse detta var i och för sig större, eftersom han, till skillnad från tingsrätten, tagit del av förundersökningen. Hänvisning görs till stämningsansökan s. 75. Något åtal för mened har aldrig väckts mot Seppälä. Detta sannolikt på grund av att det skulle utgöra det första raset av det bygge som fastställt läkarnas skuld. Den felaktiga bevisvärderingen åberopas inom ramen för de kumulerade felen.

17) Teet Härm åtalades även för misshandel av Theresa Trygger. Utredningen av detta brott hade tidigare skrivits av och inget nytt hade tillkommit. Detta tilläggsåtal var försumligt. Hänvisning görs här till stämningsansökan s. 73 st. 3.

18) Tingsrätten uttalar i domen att det var klart att någon manipulerat med Karin Allgéns könsdelar. Hänvisning görs till stämningsansökan s. 74 andra stycket. Detta var en felaktig och förhastad slutsats av barnskötarens vittnesmål. Att tingsrätten förhastat sig i denna del har också fastslagits av rättsläkaren Grundin. Felet kan ses som ett kumulerat fel, men är egentligen mer graverande än så. Tingsrätten var påverkad av stämningen i landet och den allmänna övertygelsen om att läkarna var skyldiga.

19) Tingsrätten ställde frågan om Karin Allgén var psykiskt störd. Detta var en felriktad fråga; den relevanta frågan var huruvida Christina Allgén var psykiskt störd.

Hänvisning görs till stämningsansökan s. 76. Detta görs gällande som ett kumulerat fel.

20) Av helt avgörande betydelse för det senare händelseförloppet var tingsrättens utpekande i domskälen av läkarna som likstyckare. Detta kom att ge den felaktiga bilden av läkarna som perversa likstyckare, som genererats av felen under förundersökningen, ett auktorativt underlag som inte kunde överklagas. Objektivt sett blev tingsrättens dom det katastrofala svänghjulet. Tingsrätten lät sig vilseledas av det material som lades fram och av den rådande stämningen i landet. Tingsrättens utpekande av läkarna som likstyckare var felaktigt, även om tingsrätten ansåg att det var korrekt. Oavsett subjektiv försummelse så utgör domskälen en objektiv felaktighet. Läggs detta samman med felen under förundersökningen är förhållandet skadeståndsgrundande. Läkarna borde inte i domskälen ha utpekats för brottslig gärning. Av NJA 1998 s 693 framgår det att en domstol bör undvika chikanerande domskäl. Tingsrättens domskäl spred uppfattningen att läkarna var likstyckare och mördare.

21) Läkarnas överklagande av tingsrättens domskäl avvisades av hovrätten. HD meddelade inte prövningstillstånd. I samband med ansökan om prövningstillstånd yttrande riksåklagaren till HD, såsom ett skäl mot prövningstillstånd, att domskäl inte i något avseende ska tillerkännas rättsverkan. Denna förhoppning – att domskälen inte skulle ges någon rättsverkan – bröts emellertid omedelbart genom att HSAN i beslut av den 23 maj 1989 drog in läkarnas legitimationer enbart med hänvisning till tingsrättens domskäl. Detta åberopas som ett allvarligt fel i myndighetsutövning. Thomas Allgén infann sig personligen vid förhandlingen i HSAN och gav in en längre skrift ("Kommentarer till Stockholms tingsrätts dom"), bilaga 72 till stämningsansökan, vilken utgör en insiktsfull redogörelse. Skriften åberopas som bevis för HSAN:s särskilda culpa. Socialstyrelsen ville inte yttra sig över skriften och HSAN verkar inte heller ha tagit del av den. Anledningen härtill var den fasta övertygelsen om att domskälen var riktiga, vilket utgör en allvarlig försummelse. HSAN:s beslut hade

betydelse eftersom läkarna blev deslegitimerade för en tid. Trots riksåklagarens uttalanden och inställning i HD gav HSN genom sitt beslut domskälen rättsverkan.

22) På grundval av tingsrättens domskäl vidtog Socialstyrelsen ögonblickligen åtgärder för att dra in läkarnas legitimationer. Socialstyrelsen, som företrädde av advokaten Södermark, kom att bära sig synnerligen illa åt. Rättsliga rådet hade i samband med processen i tingsätten kritiserat Jovan Rajs obduktionsutlåtande. Rådet fann att det inte fanns någon grund för Rajs påstående att det krävdes läkarkompetens för att stycka Catrine da Costas kropp. Socialstyrelsen svängde då emellertid helt om i frågan om värdet av Rajs utlåtande. Utlåtandet framhölls som sanning och Socialstyrelsen tog avstånd ifrån sitt "eget" Rättsliga råd; en omsvängning helt utan vetenskaplig grund och motiverad enbart av att Socialstyrelsen felaktigt var övertygad om läkarnas skuld. Detta utgör ett oacceptabelt och skadeståndsgrundande fel. Rättsliga rådets mening kom också att stödjas av professor Simonsen i Köpenhamn, av professor Püschel i Hamburg samt av det fördjupade sakkunnigutlåtande som Rättsliga rådet själv avgav med anledning av att Rättsliga rådet JO-anmälades. En förvaltningsmyndighet har en egen utredningsskyldighet. Socialstyrelsen hade att på eget bevåg ta upp Rättsliga rådets och Simonsens utlåtanden. Det hänvisas till stämningsansökan s. 88-89, vilka åberopas.

23) Det görs också gällande att Socialstyrelsens ombud – advokaten Södermark – ägnade sig åt förenklad advokatyri. Det var fel av Socialstyrelsen att låta sig företräddas av en advokat som hänger sig åt helt förenklade resonemang. Hänvisning görs till stämningsansökan s. 85.

24) Kammarrätten var under stark påverkan av en förförståelse att Thomas Allgén och Teet Härm var likstyckare. Det kom att inverka på hela rättegången. Det var en allmän uppfattning i landet – orsakad av tingsrättens "frikännande" domskäl – att läkarna var frikända mördare och rättegången omgavs av otaliga plakatbärare. Kammarrätten hade en sådan stark förförståelse att rättegången blev ett da capo till rättegången i tingsrätten, dock med vissa nya vittnen. Tingsrättens utpekande hade en famös

betydelse för denna fortsättning. Hänvisning görs här till stämningsansökan s. 14-15 och resningsansökan kap. 4 samt 6.

25) I kammarrätten tillkom ett nytt vittne; "jägmästaren". Denne påstod att han varit kund i fotobutiken och att han kunde stödja "fotohandlarparets" berättelser. I tingsrätten hade han uppgett att det varit en annan person i butiken när han själv lämnat in foton för framkallning, men att han inte kom ihåg hur personen såg ut och att han inte ens var säker på sin sak. Inför kammarrätten vittnade dock "jägmästaren" om att han, när han lämnade tingsrättens lokaler, känt igen Thomas Allgén som den person som varit i fotobutiken. Han kom att avge en detaljerad redogörelse över hur kunden i butiken sett ut. Det hänvisas här till resningsansökan s. 49-52, vilka återopas. Utifrån en utsagepsykologisk metod når man slutsatsen att vittnet var självsuggererat och att hans vittnesmål saknar varje värde när det återopas i kammarrätten. Vidare återopas de olika förhören med "jägmästaren".

26) I början av 1988 uppenbarade sig vittnet "damen med hunden", efter det att Thomas Allgéns bild funnits i tidningen. Hon uppgav att hon sett två män med en barnvagn gå in i den anatomiska byggnaden på rättsläkarstationen. Tingsrätten hade inte satt någon tilltro till detta vittnesmål. Det gjorde emellertid kammarrätten, eftersom de "behövde" hennes vittnesmål; det var det led som kopplade ihop Teet Härm och Thomas Allgén.

27) Varje led i kammarrättens prövning var felaktigt och kan dömas ut; att styckningen hade krävt läkarkompetens, att Thomas Allgén lämnat in filmen i fotobutiken, att "jägmästaren" känt igen Thomas Allgén och att Thomas Allgén – eftersom han inte kunnat utföra styckningen själv – haft en medhjälpare och att denne måste ha varit Teet Härm då han var den enda rättsläkare som Thomas Allgén kände. Vittnesmålet av polismannen Marie Rådén, som sa sig ha sett Teet Härm och Catrine da Costa på tunnelbanan, saknade även det värde, vilket står helt klart om man har någon förståelse för bevisvärdering. Det hänvisas till stämningsansökan s. 16. Alla led som kammarrätten återopade som bevis saknade värde. Regeringsrättens dåvarande

ordförande Hans Ragnemalm har i en artikel i Förvaltningsrättslig tidskrift bekräftat att resning borde ha beviljats 2004. Det är klargjort att kammarrättens domskäl, till stöd för slutet om deslegitimeringen, alltigenom var felaktiga. Det utgör ett skadestandsgrundande fel.

28) Kammarrätten var utsatt för ett intensivt yttre tryck och var i besittning av samma uppfattning som de flesta andra svenskar. Protestlistor, med ca 3 000 namn, skickade in till kammarrätten, demonstrationer hölls i Kungsträdgården och utanför kammarrätten. Före rättegången kom Hanna Olssons bok "Catrine och rättvisan" ut. För bedömningen av kammarrättens förförståelse är det viktigt att ha stämningarna i landet klart för sig. Det är inte acceptabelt för en domstol att ha en sådan förförståelse. Kammarrätten saknar också erfarenhet av den bevisprövning som ska ske i brottmål. Hänvisning görs till s. 15 i stämningsansökan. Kammarrätten dömde läkarna utan att ha en aning om när, var och av vilken orsak Catrine da Costa mördades och styckades, vilket utgör centrala brister. Detta sammantaget utgör ett skadestandsgrundande fel. Kammarrätten borde ha gått in på en bedömning av hur Catrine da Costa dött och hur läkarna kommit över hennes kropp. Det som upptas i stämningsansökan s. 95 p. 5 och 6 påvisar att kammarrättens dom bygger på en felaktig och culpös förförståelse att läkarna är skyldiga. Vidare hänvisas till stämningsansökan s. 97.

29) Kammarrättens processledning var partisk. Regeringsrätten uttalade i sitt beslut att det i kammarrätten inte får åberopas någon annan omständighet till grund för prövningen än likstyckningen. Detta till trots, höll advokat Södermark en sakframställan där Teet Härm påstås ha en pervers personlighet och att han hade umgänge med prostituerade. Södermark uttalade också att en person med sådana perversa böjelser, som styckar ett lik, inte är lämplig som läkare. Detta var, såsom ett led i kammarrätten, inte förenligt med regeringsrättens uttalande och var försumligt av Södermark. Vidare biföll kammarrätten att Erixon och Lindblad fick närvara under varandras vittnesförhör. "Fotohandlarfrun" infann sig först inte vid rättegången i kammarrätten, varvid advokaten Södermark överlät åt kammarrätten att vidta lämpliga åtgärder. Fredagen den 19 april kom "fotohandlarfrun" in till kammarrätten och

samtalade med kammarrättens ledamöter, utan att läkarna visste om det och utan att de senare fick reda på vad som hade sagts. Mötet fick till följd att fotohandlarfrun sedan inställde sig för att avlägga sitt vittnesmål. Det sagda utgör ett uppenbart partiskt agerande och ett allvarligt rättegångsfel. Teet Härms ombud hade i kammarrätten begärt förhör med Gerhard Voigt. Denne utsattes dock för en omfattande förtalskampanj vilket ledde till att han inte orkade infinna sig som vittne. Detta borde ha föranlett kammarrätten att kalla in någon annan sakkunnig rättsläkare, eftersom kammarrätten visste att rättsliga rådet tagit avstånd från Jovan Rajs. Som komplement till kommissarien Vincent Langes utlåtande borde kammarrätten ha kallat in professorn Peter Löwenhielm vid Socialstyrelsens rättsliga råd, som konstaterat att Lange tagit fel på den mänskliga anatomin. Kammarrätten var partisk och det är tydligt att domarna stod under influens av en förförståelse att läkarna var likstyckare. Förhandlingen genomfördes och domskälen utformades på så sätt att det skulle passa denna förförståelse. Detta utgör det avgörande justitiemordet. Felen i kammarrätten kan läggas samman med samtliga tidigare fel som byggt upp föreställningen att läkarna var skyldiga.

30) I fråga om statens oförmåga att genom positiva åtgärder tillse att kammarrättens felaktiga dom undanröjs hänvisas till stämningsansökan kap. 12. I sammanhanget aktualiseras viktiga principer om statens ansvar att rätta till felaktigheter. I vart fall från 1999, efter publiceringen av boken "Döden är en man", har det uppkommit en skyldighet för staten att agera till läkarnas förmån. Statens passivitet i detta avseende utgör ytterligare ett kumulerat fel. När boken publicerades tog generaldirektören Claes Örtendahl upp frågan på Socialstyrelsen. Ett flertal tjänstemän uppmanades att läsa boken och överväga om någon åtgärd skulle vidtas för läkarna. "Döden är en man" är en minutiös genomgång av fakta och ger ett intryck av att läkarna är felaktigt dömda. Generaldirektörens initiativ fick dock ingen uppföljning. Genom advokaten Kerstin Koorti ansökte läkarna om resning. Resningsansökan utformades dock med fokus på de processuella egendomligheterna. Med denna inriktning hade ansökan föga möjligheter att nå framgång. Såsom läkarnas motpart i resningsärendet uttalade Socialstyrelsen till regeringsrätten – istället för att fortsätta det tidigare initiativet – att

de aktuella frågorna låg utom Socialstyrelsens kompetens och att Socialstyrelsen därför avstod från att yttra sig. Socialstyrelsen var försumlig som inte gick vidare med generaldirektörens initiativ.

31) Socialstyrelsen hade en skyldighet att agera till läkarnas fördel när det uppmärksammades att det inte stod rätt till. Inställningen grundar sig på den konstitutionella skyldigheten för en statlig myndighet att vara opartisk och att verka för att fel rättas. Ur en skadeståndsrättslig synvinkel bör det påpekas att det är ett välkänt förhållande att den som framkallat en skada eller risk för skada, enligt culparegeln, är skyldig att agera. Socialstyrelsen är central i detta sammanhang. Efter kammarrättens culpösa dom 1991 kan man tala om en ansvarsgrundande underlåtenhet för staten, i vart fall från och med tidpunkten då generaldirektören 1999 tog upp frågan om åtgärder till läkarnas förmån.

32) Socialstyrelsen agerande i resningsärendet 2004 var också grovt försumligt och står i strid med regeringsformens krav på objektivitet och saklighet. Socialstyrelsens skyldighet att agera kvarstår. Den senaste resningsansökan var lika förkrossande som stämningsansökan i förevarande mål. Resningsansökan slog ner bevis efter bevis och påvisade ett flertal nyheter av relevans; bl.a. att förundersökningsprotokoll inte beaktats och att nya vittnen samt ny information om de tidigare vittnesmålen tillkommit. Socialstyrelsen – genom advokaten Södermark – underlät dock helt att kommentera detta material. Agerandet brast i objektivitet och var grovt försumligt. Om Socialstyrelsens agerande i resningsärendet utgör myndighetsutövning var det inte tillåtet att helt överlämna ansvaret till en advokat. I vart fall åvilar det Socialstyrelsen krav på saklighet och opartiskhet. Det är inte förenligt härmed att i ärendet ge en advokat fullmakt och helt fria händer.

Under hela resningsärendet hölls JK underrättad om skeendet och erhöll kopior på alla inlagor. Kopior skickades även till JO, RÅ, justitieutskottet och justitieministern. Efter regeringsrättens famösa avgörande meddelade Göran Lambertz att han, efter att ha fått ett exemplar av "Anatomin av en häxprocess", skulle granska ärendet. JK kom dock

inte att vidta några åtgärder, utan har istället avrått generaldirektören för Socialstyrelsen från att begära resning. Detta beklagas och utgör i och för sig ett fel av JK. Det åberopas emellertid inte såsom skadestandsgrundande för staten. JK borde dock rekommendera Socialstyrelsen att begära resning.

33) Sammanställningen, aktbilaga 80, dossiern, aktbil. 14, och "Anatomin av en häxprocess" gav också Socialstyrelsen ett gott underlag för att 2005 begära resning. Detta utgör en förlängning av Socialstyrelsens tidigare fel och dess försumlighet sedan 1989. Skriftväxlingen i aktbil. 80 har relevans genom att det ger vid handen att Socialstyrelsen varit försumlig.

34) Under den inledande fasen fanns inte någon bevisning annat än Jovan Rajs avsiktliga överfall på Teet Härm och Christina Allgéns angrepp på Thomas Allgén. När polisen sedan satte igång, fick man allmänheten till hjälp. Särskilt kom Expressens löpsedel att framkalla bevis. De bilagor som det hänvisas till i sammanställningen, aktbil. 65, åberopas som bevis för att läkarna är felaktigt dömda och för att fel och försummelse föreligger.

År 2005 fick läkarna till stånd en undersökning av de hårstrån som hittats på den handduk som fanns i anslutning till säckarna med Catrine da Costas kropp. Hårstråna konstaterades tillhöra Catrine da Costa och någon annan person. Läkarna kunde uteslutas. Ett speciellt tilläggsyrkande har framställts med anledning av de fingeravtryck som finns på liksäckarna. Efter en begäran av advokaten Kerstin Koorti skickades dessa till London för undersökning. Resultatet var att fingeravtrycken inte kunde användas för någon positiv identifiering, eftersom det härför fordras avtryck av större omfattning. En annan fråga är dock om resultatet innebär att man kan utesluta några personer. JK har i denna fråga farit med osanning. Av en tjänsteanteckning av den 8 februari 2005 framgår det att analysen innebär att läkarna kunde uteslutas. Detta har dock inte omnämnts i någon offentligt uttalande; tvärtom har JK i sitt beslut till Kerstin Koorti meddelat att det inte gick att utesluta läkarna. Förhållandet har varit ägnat att motverka läkarnas intresse av att få upprättelse. Trots att det i det stora hela är

av relativt ringa betydelse, ger det ändå vid handen att det finns tilläggsbevis som ytterligare påvisar läkarnas oskuld. Det vittnar också om hur dåligt underlag det fanns för åtalet. Förhållandet åberopas emellertid inte.

I princip gäller även de åberopanden av fel som betonats i det skriftliga materialet. Under den muntliga förberedelsen har ett urval av felen lyfts fram och det finns ingen anledning att återkalla de ansvarsgrunder som åberopats i det skriftliga materialet. Det som nu muntligen åberopats suddar inte ut det som redan finns i det skriftliga processmaterialet utan kompletterar detsamma. Av hänsyn till den besvärliga uppgiften som domstolen står inför – att ur det omfattande materialet ta fram en redogörelse som tar sikte på det väsentliga – har den muntliga genomgången syftat till att tillhandahålla ett ”skelett” ur stämningsansökan. Detta är fullt tillräckligt. Läkarna förklarar sig dock nöjda med att dom skrivs utifrån det som åberopats vid den muntliga förberedelsen samtidigt som ytterligare åberopanden finns. I nuläget kan argumentationen inskränkas till de fel som påtalats under den muntliga förberedelsen. JK:s invändning om bristande preciseringar ska sättas i samband med JK:s pyramidala motvilja att besvara sakfrågor och försök att genom processuella invändningar hindra att dessa kommer upp. I materialet finns allt som är värt att veta om det 20-åriga händelseförloppet. Ändå hävdar JK att det inte presenterats ett underlag som möjliggör ställningstaganden.

Staten har som sin uppfattning bl.a. anfört att det bestrids att det har förekommit fel eller försummelser som grundar skadeståndsansvar för staten. Däri ligger, vilket närmare framgår av svaromålet, att staten bestrider att de rättsliga bedömningar etc. som kärandena ifrågasätter var så uppenbart felaktiga att de kan anses ha medfört skadeståndsansvar för staten.

I princip ska den som begär skadestånd redogöra exakt för vad som läggs motparten till last. Den muntliga förberedelsen tappar sitt syfte om endast ett urval presenteras och det görs gällande att allt som omnämnts i en 110 sidor lång stämningsansökan åberopas. Ett klart besked fordras i vad mån annat än det som angivits vid den muntliga förberedelsen åberopas. Det är en förutsättning för att staten ska kunna

försvara sig. Enligt statens mening kvarstår i allt väsentligt alltjämt den oklarhet som före den muntliga förberedelsen förelåg beträffande de enskilda fel och försummelser som kärandena i egentlig mening gör gällande till stöd för sin talan. Staten har tidigare flera gånger påpekat detta samt sedan kärandena under den muntliga förberedelsen hade anfört (s. 28 i förberedelseprotokollet) att i princip alla "åberopanden" som framgick av det skriftliga materialet alltjämt gjordes gällande till stöd för kärandenas talan. Det åligger den som i ett tvistemål fordrar skadestånd att uttömmande precisera varför skadeståndsansvar har uppkommit. Om staten är motpart och talan grundas på skadeståndslagen (1972:207), måste det anges punkt för punkt vilka rättsfakta som konstituerar de fel eller försummelser som grundar skadeståndsansvar för staten. Några sådana preciseringar som är erforderliga för att staten ska kunna ta ställning till de individualiserade fel eller försummelser som eventuellt inryms i kärandenas talan föreligger fortfarande i allt väsentligt inte, trots den omfattande handläggning av målet som hittills ägt rum. Staten nödgas därmed vidhålla den relativt allmänt hållna inställning till käromålen som framgår av svaromålet och handlingarna i övrigt.

Särskilt angående frågan om preskription

Staten har hävdat att den allmänna regeln om fordringspreskription är fullt tillämplig i detta fall. Preskriptionsavbrott gjordes den 31 januari 2005. Samtliga anspråk på grund av fel under tiden innan den 31 januari 1995 är preskriberade

Läkarna: JK har uttalat att preskriptionsinvändningen kan återkallas om läkarna låter sig företrädas av ett annat ombud. Agerandet är oacceptabelt och innebär i sak att staten ställer villkor med läkarnas liv som brickor. Staten bör inte lägga sig i frågan om hur läkarna företräds. JK har i detta avseende inte iakttagit kravet på objektivitet.

Frågan om preskription bör inte avgöras genom en bokstavstolkning av lagen. En sund juridisk metod fordras. Preskriptionsregeln tillkom 1861. För det fall man eftersträvar en ändamålsenlig tillämpning måste frågan ställas vilket bakomliggande syfte med regeln som uppfylls genom att läkarnas anspråk förklaras preskriberade. JK har inga

argument av ändamålsinriktat slag att anföra. Syftet att en gäldenär efter 10 år inte ska behöva spara kvitton kan inte åberopas här. Inte heller tanken att det efter 10 år är svårt att föra bevisning. Läkarnas bevisbörda i skadeståndsprocessen utgör tillräckligt skydd i sig. Vidare är invändningen om preskription oetisk. Att läkarna inte åtalades för brott mot griftefriden berodde på att brottet var preskriberat. Staten har ändå förstört läkarnas liv med hänvisning till griftefridsbrottet. När statens ansvar sedan förs på tal invänder staten att anspråken är preskriberade. Det utgör en svindlande brist på etisk balans. Att staten i detta fall åberopar preskription är ett uttryck för – och en följd av – att skandalerna är så enorma. JK lever i detta avseende inte upp till det gällande objektivitetskravet.

Läkarna är utsatta för perdurerande felbedömningar och underlåtenhet under alla år efter 1984. Så länge det sista felet ligger inom preskriptionstiden måste talan få föras avseende hela händelseförloppet. 90-talet utgör måhända en kritisk period i sammanhanget. Försummelse påstås dock föreligga genom kammarrättens dom 1991 och genom att socialstyrelsen borde ha agerat från och med 1999. De etiska synpunkterna talar starkt för en tillämpning innebärandes att preskription inte föreligger. JK har tidigare avgett synpunkten att talan bör prövas.

I sammanhanget är NJA 1953 s 42 av stor principiell betydelse och en analogi med den inställning som framgår av rättsfallet kan åberopas som ett tilläggsargument. Det är inte lämpligt att staten undgår ansvar på grund av att en period fortlöpt under vilken ingen försummelse kan läggas staten till last. Det är vidare olämpligt att anspråk preskriberas innan den berättigade har vetskap om att talan kan föras. Läkarna har inte känt till möjligheten att föra en skadeståndstalan mot staten innan de informerades härom av professorn Anders Agell.

Den som felaktigt suttit häktad eller i fängelse är enligt lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder berättigad till ersättning oberoende av culpa. Lagen innehåller ingen särskild preskriptionsregel, vilket rimligtvis bör innebära att anspråk med anledning av ett felaktigt frihetsberövande preskriberas 10 år efter det

att resning beviljats. Det kan skäligen inte förhålla sig på det sättet att den som beviljas resning 10 år efter att ett fängelsestraff verkställts har förlorat sin rätt till ersättning. En rättsanalogi är naturligt i detta fall. I enlighet med ett sådant resonemang bör preskriptionsfristen för läkarnas skadeståndsanspråk börja löpa först då resning beviljats. Detta förslag till rättslig nyskapelse är emellertid egentligen inte behövligt. Redan de tidigare anförda skälen utgör tillräcklig grund för att kraven inte ska anses vara preskriberade.

Staten har genmält: Läkarna har inte framfört något skadeståndskrav förrän den 31 januari 2005. Den perdurerande felbehandling som görs gällande för tankarna till s.k. perdurerande delikt. Det är dock i detta fall inte fråga om perdurerande delikt utan om enskilda momentana fel och försummelser under de rättsliga förfarandena mot läkarna. Dessa avslutades 1991. Det är strikt reglerat i lag hur man kommer till rätta med domar som man anser är felaktiga. Staten har, som tidigare påpekats, ingen skyldighet att vidta rättelse. Allt som skett under de rättsliga förfarandena fram till 1991 är preskriberat. Det gäller även påstådd underlåtenhet, i vart fall fram till 1995. Även om det i fallet skulle vara fråga om perdurerande delikt kan skador endast göras gällande 10 år före preskriptionsavbrott - även med Anders Agells felaktiga synsätt skulle därmed skadestånd inte kunna göras gällande före den 31 januari 1995.

Meningen har framförts att detta fall är så unik att det ska särbehandlas. Det föreligger emellertid varken skäl eller stöd för en sådan särbehandling. Inget hinder förelåg mot att föra en skadeståndstalan mot staten i samband med att felen begicks. Ett samlat grepp kunde ha tagits när processerna avslutats 1991, vid vilket tillfälle samtliga omständigheter till stöd för talan var kända. Att läkarna personligen inte kände till möjligheten är irrelevant för preskriptionsfrågan. Inställningen att preskriptionen börjar löpa först när ett beslut om resning meddelats eller när kammarrättens dom faktiskt har undanröjts är ohållbar. Det skulle innebära att inga skadeståndskrav från personer som anser sig felaktigt dömda och som grundar sig på påstådda fel under ett rättsligt förfarande skulle preskriberas, så länge den skadeståndssökande inte fått gehör för en resningsansökan. Skadeståndskrav kan inte hållas levande så länge. Regleringen om

ersättning i den s.k. frihetsberövandelagen har goda skäl för sig. Rätten till ersättning enligt denna lag förutsätter att en dom undanröjts eller att en förundersökning lagts ned. För det fall förutsättningarna uppfylls mer än 10 år efter frihetsberövandet kan det framstå som orimligt att man inte skulle kunna utnyttja sin först då uppkomna rätt till ersättning p.g.a. preskription. I förevarande fall har talan inte varit förhindrad av någon senare inträffad händelse, utan kraven hade kunnat framföras när felen begicks. Skillnaden är av avgörande betydelse och gör analogin irrelevant.

Läkarna har invänt: Inställningen att skadeståndsanspråk enligt lagen om ersättning vid frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder uppkommer först då domen undanröjs kan inte vitsordas. Skadan uppkommer direkt i och med domen och då personen berövas sin frihet.

Åtskilliga framställningar har gjorts för läkarnas räkning; två framställningar enligt europakonventionen och två utsiktslösa resningsansökningar till hovrätten och HD. Dessa vittnar om och ger uttryck för läkarnas desperata ansträngningar och försök att nå upprättelse. Detta åberopas som ytterligare skäl för att det inte finns anledning att anse att fråga varit om sådant avbrott i det perdurerande händelseförloppet att det är skäl för att 10-års preskription inträtt.

En tilläggsynpunkt avseende preskriptionsfrågan är vidare att man, för att kunna pröva Socialstyrelsens underlåtenhet att agera till läkarnas förmån, måste ta ställning till vad som är en rimlig bedömning av kammarrättens dom från 1991 och Socialstyrelsens eget agerande 1992 när prövningstillstånd inte meddelades. Vid en granskning av vad Socialstyrelsen gjorde efter 1991, och dess bedömning av vad som tidigare förevarit, tvingas man att gå tillbaka. Indirekt rullas således det tidigare händelseförloppet upp. En sådan indirekt granskning av de tidigare händelserna vore mycket konstig om man samtidigt säger att dessa händelser inte kan läggas till grund för skadeståndsansvar. Det sunda förnuftet spelar en roll inom juridiken. En domstol kan alltid, om den så önskar, nå ett rättvist resultat.

Målet handlar om det svenska rättssystemets tillkortakommande under 20 år – en skrämmande och beklämmande juridisk händelsekedja som ännu inte avslutats och som förstört läkarnas liv. Läkarna, som inte kände varandra särskilt väl, åtalades för mord helt utan underlag. Idag är läkarna bättre bekanta med varandra, efter det att de av myndigheterna parats ihop som ett siamesiskt tvillingpar. Katastrofen har också kommit att drabba läkarnas och Catrine da Costas anhöriga. Tomas Allgén har inte fått se sin dotter sedan 1985. Teet Härm har mist kontakten med sin son. Teet Härm, som redan innan hade tragedin med sin fru som tagit livet av sig bakom sig, blev ”överfallen” av sin egen handledare, Jovan Rajs, som ville sätta dit honom för mord. Teet Härm har senare kommit att målas ut som en seriemördare. Han lever idag med skyddad identitet och adress. Fallet är ett ödesdrama i klass med ett antikt skådespel. Målet gäller statens skadeståndsansvar på grund av en mängd försummelser och ett antal systemfel – som ingen i och för sig lastas för. Vanföreställningen att läkarna är likstyckare är djupt rotad i media.

JK:s processföring i målet är under all kritik. Det är nödvändigt att åberopa vissa förhållanden och händelser utom målet för att belysa vissa rättsfakta i målet. Detta breddade perspektiv är nödvändigt för att en dom ska kunna ges på grundval av att läkarna är helt oskyldiga. En sådan dom kommer att få ett större genomslag och nå dem som vägrar att tro annat än att läkarna är odjur.

Tingsrätten gör följande bedömning

I 2 § 1 st. preskriptionslagen stadgas att en fordran preskriberas tio år efter dess tillkomst. Fordringar på grund av deliktsobligation har sedan länge ansetts tillkomna i och med att den skadeståndsgrundande handlingen företas (se prop. 1979/80:119 s. 39 ff.). Detta i överensstämmelse med principen om det första rättsfaktumet, enligt vilken preskriptionstiden börjar löpa redan i och med att det första rättsfaktum som ligger till grund för en fordring inträffar.

Denna ordning har i stort sett undantagslöst upprätthållits i rättspraxis. Även vid fall av fördröjda skador, där den skadelidande helt står utan möjlighet att göra sitt anspråk gällande inom preskriptionsfristen, saknas tydliga exempel på undantag. Likaså torde det kunna konstateras att det i doktrinen generellt intas en relativt restriktiv linje vad gäller möjligheterna till undantagsbedömningar. Detta trots de faktum att lagregeln i semantiskt avseende lämnar frågan om preskriptionstidens startpunkt relativt öppen och att preskription utgör ett radikalt ingrepp i ett rådande rättsförhållande; i praktiken en förmögenhetsöverföring från borgenär till gäldenär – vilket snarast borde tala för en försiktig tillämpning och en återhållsam inställning till frågan om preskriptionstidens startpunkt. När starka skäl för en senareläggning av preskriptionstidens början föreligger torde emellertid undantag – i vart fall för särskilda typfall – kunna tänkas (se Lindskog, Preskription, 2:a upplagan, s. 370).

Ett av de ändamål bakom preskriptionsregleringen som ofta framhålls är det s.k. befriandeintresset; en gäldenär ska inte under obegränsad tid behöva bevara bevisning om att ett fordringsförhållande avslutats. Det är uppenbart att styrkan av detta gäldenärsintresse varierar beroende på vilket rättsförhållande som ligger till grund för den aktuella fordran. Den bevisbörda som generellt sett åvilar den skadelidande vid fall av utomobligatoriskt skadestånd kan naturligt anföras till stöd för meningen att preskriptionen i dessa fall inte med någon egentlig kraft kan motiveras utifrån ifrågavarande intresse. Möjligen kan detta förhållande anses vara särskilt påtagligt då fråga är om statens skadeståndsansvar på grund av felaktig rättstillämpning och bevisvärdering.

Kärandena har anført att inte heller det s.k. klargörandeintresset kan tillerkännas någon vikt i förevarande fall. Detta ändamål avser i princip gäldenärens intresse av över tiden beräkningsbara förhållanden; behovet av skydd mot de komplikationer som kan uppstå på grund av att gäldenären, i sin villfarelse, genom dispositioner sätter sig ur stånd att uppfylla sin förpliktelse mot borgenären – samt gäldenärens allmänna intresse av att slippa överraskningen av ett anspråk som framställs efter lång tid.

Mot bakgrund av omständigheterna i målet och de förhållanden som åberopas som grund för statens skadeståndsansvar ger en bedömning av såväl klargörandeintresset som befriandeintresset vid handen att en tillämpning av preskriptionsregleringen i detta fall i mycket ringa utsträckning kan hävdas falla tillbaka på de nu diskuterade ändamålsskälerna. I detta sammanhang kan det också noteras att HD i NJA 2001 s. 695, i samband med en prövning av preskriptionsregleringen i trafikskadelagen, klart åsidosatt det tydliga värnande om försäkringsgivarnas klargörandeintresse som ursprungligen låg till grund för den aktuella specialpreskriptionsbestämmelsen. Det starka borgenärsintresset – försäkringstagarnas skyddsbehov – har i detta fall föranlett en försiktig bedömning i frågan om preskriptionstidens startpunkt.

Det saknas i rättspraxis och doktrin emellertid underlag för och exempel på någon undantagsbedömning enkom på grundval av att ett eller flera av de generella ändamålen bakom preskriptionsregleringen, i det enskilda fallet, inte anses fylla någon egentlig funktion. Mot denna bakgrund finner tingsrätten, trots ovan nämnda ställningstagande, att en in casu bedömning, i nu aktuellt avseende, allena inte kan motivera ett ogillande av statens preskriptionsyrkande.

Tingsrätten gör vidare följande beaktanden.

Vid fall av ersättningsanspråk mot det allmänna på grund av frihetsberövanden och andra tvångsåtgärder har det allmänna ålagts ett mer långtgående skadeståndsansvar än det som står att finna i skadeståndslagen. Lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövande och andra tvångsåtgärder – som år 1999 ersatte lagen (1974:515) om ersättning vid frihetsinskränkningar – tillhandahåller i dessa fall, framförallt genom det frånvarande culperekvisitet, ett klart utökat skydd för en skadelidande. Kärandena har i målet gjort gällande att preskriptionsfrågan bör avgöras genom en s.k. rättsanalogi utifrån denna reglering.

Varken frihetsberövelagen eller den tidigare frihetsinskränkningsslagen innehåller några särskilda regler om preskription. Redan detta förhållande innebär i princip att

anspråk med anledning av dessa lagar faller under den allmänna preskriptionsregleringen. Utgångspunkten enligt förarbetena till frihetsinskränkningsslagen synes också klart ha varit att de allmänna bestämmelserna om tioårspreskription skulle vara tillämpliga (se prop. 1974:79 s. 79). Motiven saknar helt uttalanden i frågan om preskriptionstidens början.

Detta förhållande innebär dock inte nödvändigtvis att principen om det första rättsfaktumet och den förhärskande hållningen i frågan om preskriptionstidens början strikt måste upprätthållas vid fall av anspråk på grund av de aktuella lagarna. Frågan har inte behandlats i rättspraxis. Särskilt mot bakgrund av det allvarliga ingrepp i den enskildes rättsfär som en fordran i dessa fall springer ur – och med ett beaktande av det som ovan anförts gällande preskriptionslagens ändamål – torde vägande skäl finnas för att i dessa fall inta en mer återhållsam hållning till huvudregelns tillämplighet. Det torde inte stå i strid med gällande rätt att – i vart fall – anse att preskriptionstiden för anspråk på skadestånd med anledning av en frihetsinskränkning börjar löpa från den tidpunkt då denna åtgärd slutligen upphör (se JK:s beslut 2000-03-31; Dnr 2085-99-41).

Med detta sagt uppkommer således frågan huruvida ifrågavarande linje kan motiveras även utanför lagarnas tillämpningsområde.

I detta sammanhang bör det naturligtvis beaktas att lagarnas generösa ersättningsregler – och möjligen även den nu diskuterade undantagslinjen gällande preskriptionsfrågan – i stor utsträckning kan anses grundade på lagstiftarens värdering och prioritering av just frihetsinskränkningen såsom ansvarsgrund. Den enskildes frihetssfär kan hävdas vara ett sådant basalt och avgränsat skyddsobjekt att de rättsliga frågorna rörande detta område inte gärna lämpar sig för några extensiva resonemang. Efter en samlad bedömning av de ingrepp från det allmännas sida som i målet åberopas såsom ansvarsförpliktande moment – där Stockholms tingsrätts fastslående av kändenas skuld till griftefridsbrott och kammarrättens prövning av samma gärning naturligt hamnar i förgrunden – jämte de konsekvenser och skadeverkningar som görs gällande,

ter det sig dock svårt att finna fog för att i denna preskriptionsfråga tillmäta de yttre skillnaderna i ansvarsgrund någon avgörande betydelse. Mot bakgrund av en bedömning av intrångens allvarlighetsgrad och det häremot svarande borgenärsintresset synes det svårligen motiverat att i detta fall, på principiell basis, inte acceptera en undantagslinje. Utöver detta anser tingsrätten att värderingen skäligen också måste ske genom att statens strikta skadeståndsansvar enligt de särskilda lagarna – medelst vilket det allmänna står ansvar även för helt korrekta och motiverade ingrepp mot den enskilde – sätts i kontext med den vårdslöshet från statens sida som i förevarande fall åberopas och krävs för att ersättningsansvar ska kunna komma i fråga.

För ett klart ställningstagande i frågan finner tingsrätten dock skäl för vidare överväganden.

Tydligt kännetecknade för ett frihetsberövande är dess perdurerande karaktär. Den rådande uppfattningen i doktrinen är i och för sig att skadeståndsanspråk med anledning av s.k. perdurerande delikt, när även skadan är av perdurerande art, preskriberas fortlöpande; preskriptionstidens början inväntar således inte att det skadegörande förloppet avslutats. Detta förhållande till trots torde det kunna göras gällande att en undantagslinje för preskriptionstidens startpunkt när det gäller anspråk på grund av frihetsberövanden i viss utsträckning kan anses motiverad även utifrån ansvarsgrundens fortlöpande natur. Genom ansvarsgrundens perdurerande karaktär tillhandahålls helt enkelt en naturlig slutpunkt – och startpunkt för preskriptionsfristen.

Kärandena har gjort gällande att de felbedömningar och den underlåtenhet som åberopas som grund för skadestånd utgör ett perdurerande förlopp. Staten har i denna del invänt att skadeståndstalan inte grundar sig på perdurerande delikt, utan att fråga i målet är om enskilda och momentana fel och försummelser under de rättsliga processerna mot kärandena.

Det står enligt tingsrättens bedömning klart att kärandenas skadeståndsanspråk, i egentlig mening, inte hänför sig till någon perdurerande ansvarsgrund. I målet

åberopas bl.a. en mängd åtgärder, vidtagna av ett flertal olika myndigheter inom skilda verksamhetsområden, som i tid och till sin art och beskaffenhet skiljer sig på sådant sätt att det i strikt mening inte går att tala om någon perdurerande ansvarsgrund. En begreppslik diskurs i detta avseende saknar emellertid enligt tingsrättens mening avgörande relevans. Det spörsmål som i sammanhanget skäligen bör sättas i fokus är huruvida de omständigheter som åberopas till grund för statens skadeståndsansvar tillsammans bildar en kontext präglad av sådan kontinuitet och anknytning att fog kan anses föreligga för en senareläggning av preskriptionstidens startpunkt.

Enligt tingsrättens mening kan det i förevarande fråga inte bortses ifrån att samtliga i målet av läkarna åberopade åtgärder, ingrepp och försummelser från det allmännas sida baserar sig på samma underliggande grundförhållande. Trots de påtagliga skillnader som kan anföras till stöd för att ansvarsfrågan i detta mål består av enskilda och momentana fel, utgör detta faktum en klar och starkt sammanhållande faktor; skadeståndsanspråket vilar i sin huvudsak på de åtgärder som staten vidtagit eller bort vidtaga med anledning av kändenas påstådda inblandning i ett och samma brott. Utöver detta förhållande gör kändena gällande att grunderna för statens skadeståndsansvar överlag sammanhänger genom att fel och försummelser i ett led genererat vidare ansvarsgrundande omständigheter i efterföljande led och skeenden. Vad beträffar den skadeståndsgrundande underlåtenhet som läggs staten till last från och med år 1999 – och som i tid och till sin karaktär kan anses vara den mest separerade ansvarsgrunden – har kändena gjort gällande att denna konstitueras av de förhållanden och omständigheter som förevarit i de tidigare leden. Även dessa förhållanden verkar enligt tingsrättens mening med viss kraft mot att i förevarande fråga sätta fokus på de föreliggande skillnaderna i ansvarsgrundernas yttre beskaffenhet.

När fråga är om statens ansvar för myndighetsutövning av nu aktuellt slag finner tingsrätten vidare att en sammanhangsbedömning bör ske efter ett skäligt beaktande av vad som ur den enskildes perspektiv framstår som sammanhängande och avhängigt.

Mot bakgrund av den samlade bilden av det händelseförlopp och de omständigheter som i målet görs gällande, finner tingsrätten att de skadeståndsgrundande moment som läggs staten till last präglas av ett sådant faktiskt sambandsförhållande att kärandenas skadeståndsanspråk inte kan anses vila på disparata och momentana grunder. Enligt tingsrättens mening grundar sig ersättningsanspråket på sådana kontinuerliga och sammanhängande förhållanden att det framstår som befogat att låta frågan om preskriptionsfristens startpunkt påverkas härav. Den tidsperiod som förflutit under 1990-talet och under vilken det endast görs gällande några enstaka skadeståndsgrundande försummelser kan inte anses utgöra ett förhållande av sådan styrka och proportion att det i tillräcklig grad påkallar en annan bedömning.

Utöver det nu sagda vill tingsrätten erinra om att Sverige, genom inträdet som medlem av Europeiska unionen den 1 januari 1995, antagit den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna som lag i Sverige. Senast nämnda dag kom den europeiska rättens allmänna rättsprinciper att inträda som rättsprinciper jämväl i Sverige. Dessa principer har i och för sig i viss mån redan i tiden före den 1 januari 1995 förelegat inom svensk rätt men har i tiden därefter kommit att befästas på ett tydligare sätt. En av dessa rättsprinciper är den s.k. proportionalitetsprincipen. Proportionalitetsprincipen innebär att de medel som används av det allmänna skall stå i rimlig proportion till de mål som det allmänna vill uppnå. Innebörden är således att det skall göras en avvägning av hur stort ingreppet i den enskildes rätt är och hur starkt det behov är som skall tillgodoses genom ingreppet. Endast om det finns ett rimligt förhållande mellan dessa faktorer är ingreppet proportionerligt och endast då kan ingreppet anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Proportionalitetsprincipen kan också uttryckas som så att det skall vara en balans mellan mål och medel. Europarätten är stadd i stark utveckling. Vi har ännu inte nått gränsen för de möjligheter proportionalitetsprincipen öppnar. Om svensk lag strider mot nyssnämnda konvention skall svensk lag vika.

I detta synnerligen unika och särpräglade mål torde det finnas fog för att applicera den extensiva uppfattningen att Justitiekanslerns åtgärd att göra preskriptionsinvändning i

målet har karaktären av en myndighetsåtgärd riktad från staten mot läkarna i processen. Genom invändningen om preskription söker staten i realiteten lägga hinder i vägen för läkarna att utnyttja sin grundläggande rättighet att föra skadeståndstalan mot staten med anledning av merparten av de fel och försummelser vid myndighetsutövning som påståtts i målet. Läkarna har genom åren utsatts för en mängd uppseendeväckande åtgärder av skilda företrädare för staten i det kanske hittills mest uppmärksammade kriminalfallet i Sverige. Dessa såsom fel och försummelser vid myndighetsutövningen åberopade omständigheterna hävdas ha orsakat sådana men för läkarna att dessa anser att "deras liv blivit förstörda".

I processen ligger också inneboende en vidare och större dimension än den enbart skadeståndsrättsliga. Den utgör ytterligare ett av flera förtvivlade försök från läkarna att rentvå sig från de oerhörda anklagelser staten riktat mot dem och att få upprättelse. Vad beträffar Stockholms tingsrätts brottmålsdom – vilken av läkarna åberopas såsom ett helt centralt moment i vad som läggs staten till last – utgör en skadeståndstalan den enda möjligheten för läkarna att få sin sak återprövad; precis som vad gällde möjligheten till överklagan är läkarna i denna del avskurna från möjligheten att få resning. Invändningen om preskription innebär således att staten försöker förstöra läkarnas möjligheter att få till stånd en rättslig genomlysning av orsakssammanhangen i de såsom fel och försummelser vid myndighetsutövning påstådda åtgärderna som skulle kunna falla för preskriptionsstrecket. Detta utgör enligt tingsrättens bedömning ett allvarligt ingrepp i läkarnas rättssfär. I den av staten eftersträlvade effekten av preskriptionsinvändningen ligger inte bara avsikten att rycka undan läkarnas förutsättningar för att kunna erhålla skadestånd av staten. För det fall att preskriptionsinvändningen godtas uppnår staten i realiteten även den effekten att läkarnas försök att visa att de är oskyldiga till anklagelserna definitivt hindras. Preskriptionsinvändningen saknar här stöd i de etiska och moraliska skäl som är själva grundvalen för regleringen om de mänskliga rättigheterna.

Enligt det tidigare framförda samt sett med ett vidare synsätt framstår skälen bakom statens preskriptionsinvändning såsom föga beaktansvärda. Tingsrätten uppfattar

preskriptionsinvändningen som stridande mot proportionalitetsprincipen. Detta förhållande utgör ytterligare en omständighet som motiverar ett avsteg från preskriptionslagens strikta regler.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts anser tingsrätten att det sammantaget i målet föreligger skäl av sådan tyngd och särprägel att ett avsteg från gängse praxis måste anses motiverat. Tingsrätten finner därför att den del av kändenas skadeståndsanspråk som grundar sig på fel och försummelser i tiden före den 31 januari 1995 inte preskriberats.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Mellandomen får överklagas endast i samband med att tingsrättens slutliga avgörande överklagas.

Nils Hedström

BESLUT

Datum

2006-08-21

Dnr

2006-08-21 ATTUNDA TINGSRÄTT 5061-06-40

Ink.

2007-08-21 7339-07

Akt.....

Aktbil.....

SKADESTÅNDSANSPRÅK MOT STATEN MED ANLEDNING AV OLIKA MYNDIGHETERS HANDLÄGGNING AV DET S.K. STYCKMORDSÄRENDET

Justitiekanslerns beslut

Justitiekanslern avböjer att reglera TA:s och TH:s skadeståndsanspråk.

Ärendet

Bakgrund

Sommaren 1984 påträffades delarna av en styckad kvinnokropp i plastsäckar på två ställen i Solna utanför Stockholm. Den rättsmedicinska obduktionen utfördes av rättsläkaren Jovan Rajs. Läkarna TA och TH kom sedermera att misstänkas för brott med anknytning till fynden. Efter slutförd förundersökning åtalades de vid Stockholms tingsrätt för bl.a. mord alternativt grov misshandel och grovt vållande till annans död.

Stockholms tingsrätt ogillade genom en dom den 8 juli 1988 åtalet mot läkarna. I domskälen uttalade tingsrätten emellertid att det var ställt utom allt rimligt tvivel att de båda läkarna hade styckat en kvinnas kropp och att de därigenom hade gjort sig skyldiga till brott mot griftefrid, ett brott som emellertid var preskriberat och som åklagaren inte heller hade väckt åtal för. Läkarna överklagade tingsrättens dom och yrkade att det av tingsrätten gjorda uttalandet i fråga om styckningen och brott mot griftefrid skulle undanröjas. Svea hovrätt avvisade genom ett beslut den 30 september 1988 läkarnas överklagande med motiveringen att endast en domstols domslut, och inte dess domskäl, kan överklagas. Högsta domstolen fann i ett beslut den 12 januari 1989 inte skäl att meddela prövningstillstånd.

Socialstyrelsen yrkade hos Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd att de båda läkarnas legitimationer skulle återkallas på grund av att Stockholms tingsrätt hade funnit det ställt utom allt rimligt tvivel att de hade styckat kvinnans kropp. Ansvarsnämnden biföll genom ett beslut den 23 maj 1989 Socialstyrelsens yrkande. Läkarna överklagade beslutet till Kammarrätten i Stockholm. Kammarrätten undanröjde genom en dom den 6 oktober 1989 ansvarsnämndens beslut och lämnade Socialstyrelsens begäran om återkallelse av legitimationerna utan bifall. Kammarrätten uttalade i domen att den

av Socialstyrelsen åberopade tingsrättsdomen med det som hade anförts där inte utgjorde en tillräcklig grund för en självständig och allsidig prövning och utvärdering av skuldfrågan i målet om återkallelse av legitimationerna. Socialstyrelsen kunde därför, enligt kammarrätten, med sin anmälan och det som därvid hade åberopats inte anses ha visat att det fanns skäl att frånta läkarna deras legitimationer. Socialstyrelsen överklagade kammarrättens dom. Regeringsrätten meddelade prövningstillstånd den 30 november 1989.

Den 11 juni 1990 upphävde Regeringsrätten kammarrättens dom och återförvisade målet till kammarrätten för fortsatt handläggning. I sitt beslut anförde Regeringsrätten bl.a. att det för återkallelse av en läkarlegitimation inte kan komma i fråga att kräva mindre än full och övertygande bevisning för att läkaren har gjort sig skyldig till den handling eller den försummelse som har åberopats som grund för ett yrkande om återkallelse, att det i det aktuella fallet inte fanns skäl att ställa lägre krav på bevisningen för att läkarna hade styckat kroppen än vad som skulle ha gjorts i ett mål om åtal för styckningen, att tingsrätts dom i detta fall inte – på grund av de särskilda omständigheterna – kunde godtas i målet om återkallelse av läkarlegitimationerna på det sätt som normalt gäller och att det därför blev nödvändigt att i återkallelsemålet närmare pröva om det fanns tillräckliga bevis för att läkarna hade styckat kroppen. Regeringsrätten uttalade vidare att kammarrätten, när den fann att tingsrätts dom inte ensam utgjorde tillräcklig grund för ett ställningstagande i deslegitimationsfrågan, borde ha föranstaltat om den ytterligare utredning som kammarrätten ansåg nödvändig. Detta hade kammarrätten inte gjort. Allt detta sammantaget innebär, enligt Regeringsrätten, att målet borde visas åter till kammarrätten för ny handläggning.

I det återförvisade målet höll kammarrätten muntlig förhandling varvid läkarna, ett flertal vittnen och sakkunniga hördes. I en dom den 31 maj 1991 lämnade kammarrätten läkarnas överklaganden av HSAN:s beslut utan bifall, vilket innebär att återkallelsen av läkarnas legitimation bestod. I domskälen uttalade kammarrätten att inget enskilt bevis band läkarna till styckningen. Kammarrätten fann dock efter en sammanvägning av bevismaterialet att det var ställt utom varje rimligt tvivel att de båda läkarna tillsammans hade utfört styckningen. Regeringsrätten beslutade den 6 februari 1992 att inte meddela prövningstillstånd.

Läkarna ansökte om resning och klagade över domvilla beträffande dels tingsrätts dom den 8 juli 1988, dels hovrätts avvisningsbeslut den 30 september 1988. Högsta domstolen avslog genom ett beslut den 24 oktober 2000 resningsansökningen och klagan över domvilla såvitt gällde hovrätts avvisningsbeslut. Högsta domstolen uttalade i beslutet bl.a. att tingsrätts formulering i domskälen inte kunde anses innebära att den rättstillämpning som hade legat till grund för hovrätts avvisningsbeslut uppenbart stred mot lag och att inte heller Europakonventionens bestämmelser kunde anses innebära att hovrätts avvisningsbeslut var att anse som uppenbart stridande mot lag. Svea hovrätt avslog den 16 februari 2001 motsvarande talan mot tingsrätts dom.

Läkarna ansökte också om resning hos Regeringsrätten och yrkade att Regeringsrätten skulle undanröja kammarrättens dom av den 31 maj 1991 eller att Regeringsrätten skulle undanröja sitt den 30 november 1989 meddelade prövningstillstånd och sitt återförvisningsbeslut av den 11 juni 1990, varigenom kammarrättens dom den 6 oktober 1989 skulle stå fast. Som skäl för resning anfördes dels att det vid handläggningen i kammarrätten och Regeringsrätten hade begåtts rättegångsfel av skilda slag, dels att det hade tillkommit ny bevisning och nya omständigheter som sannolikt hade lett till en annan utgång om de hade förebragts tidigare.

Regeringsrätten avslog genom ett beslut den 30 maj 2001 läkarnas begäran om resning. I beslutet fann Regeringsrätten att läkarna inte hade visat att det vid handläggningen av frågan om återkallelse av deras läkarlegitimationer hade begåtts något rättegångsfel som kunde utgöra grund för resning och att de inte heller hade visat att det på grund av ny bevisning och nya omständigheter fanns skäl för resning.

I september 2003 ansökte läkarna på nytt, genom sitt ombud professor Anders Agell, om resning av kammarrättens dom den 31 maj 1991. Socialstyrelsen avstyrkte bifall till resningsansökan.

Regeringsrätten avslog genom ett beslut den 1 juli 2004 resningsansökan.

Justitiekanslern beslutade den 25 februari 2005 att inte vidta några åtgärder med anledning av vissa av läkarna framförda klagomål m.m. med anknytning till det aktuella ärendet.

Anspråket

Läkarna har genom sitt ombud, professor Anders Agell, begärt skadestånd av staten för olika statliga aktörers fel och försummelser vid myndighetsutövning med anknytning till det aktuella rättsfallet. TA har begärt ersättning med 19 197 500 kr, varav 16 016 900 kr för förlorad arbetsförtjänst, 1 480 600 kr för kostnader och 1 700 000 kr för lidande. TH har begärt ersättning med 15 235 900 kr, varav 13 118 900 kr för förlorad arbetsförtjänst, 187 000 kr för kostnader, 1 700 000 kr för lidande och 230 000 kr för lyte och men.

Som grund för anspråket har de åberopat bl.a. följande enskilda fel och försummelser på statens sida, som dock skall bedömas efter en helhetsbedömning:

1. Jovan Rajs var jävig och skulle därför inte ha anlitats som rättsläkare.
2. Man godtog bl.a. uppgifterna från Allgéns förra hustru alltför okritiskt.

3. Man borde inte ha utsett FL och ME till sakkunniga, eftersom de var inblandade i ärendet på annat sätt.
4. Det fanns inte sannolika skäl för misstankarna mot läkarna och det var därför fel att gripa, anhålla och häkta dem.
5. Förhör med vissa personer samt bandinspelade samtal mellan "mamman och dottern" "tappades bort" av polisen.
6. Ett förhör med TA innefattade otillbörliga åtgärder för att framkalla en bekännelse.
7. Polisen bedömde ett "konfrontationsförhör" mellan TA och TH på ett felaktigt sätt.
8. Det förekom felaktigheter vid de tre vittneskonfrontationerna.
9. Förundersökningen utfördes inte i enlighet med 23 kap. 4 § rättegångsbalken, där det stadgas att även omständigheter som talar till den misstänktes förmån skall beaktas.
10. Det var fel av tingsrätten att "döma" läkarna genom uttalanden i domskälen för ett brott som inte var åtalat och dessutom preskriberat. I stället borde de ha blivit förbehållslöst frikända.
11. Socialstyrelsen och Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd borde inte ha vidtagit några åtgärder alls med anledning av vad tingsrätten hade uttalat i domskälen, eftersom sådana uttalanden i en frikännande dom inte i något sammanhang bör ges rättsverkningar.
12. Det var fel av Socialstyrelsen att i kammarrätten åberopa Jovan Rajs i strid med det utlåtande från Rättsliga rådet som man tidigare hade åberopat.
13. Det var fel av Socialstyrelsen att anlita advokat för utförande av sin talan i kammarrätten.
14. Kammarrätten borde ha kallat in en ersättare när en ledamot av Rättsliga rådet befriades från sitt uppdrag.
15. Det var fel av kammarrätten att ha ett "enskilt samtal" med fotohandlarhustrun när hon inte ville inställa sig till förhandlingen.
16. Det är inte förenligt med Regeringsformen att en förvaltningsdomstol avgör frågan om någon har begått en brottslig handling.
17. Kammarrättens dom var i sak helt felaktig. Domstolen gjorde helt felaktiga bedömningar.
18. Socialstyrelsen har varit försumlig genom sin underlåtenhet att agera till läkarnas förmån efter år 1999.

Justitiekanslerns bedömning

Utgångspunkter vad gäller statens frivilliga skadereglering

Justitiekanslern har till uppgift att bevaka statens rätt när skadeståndsanspråk riktas mot staten. Uppgiften fullgörs dels genom att Justitiekanslern vid s.k. skadereglering i det enskilda fallet tar ställning till en begäran om ersättning, dels genom att Justitiekanslern företräder staten vid domstol när anspråk väcks mot staten efter ansökan om stämning.

En grundläggande förutsättning för den skadereglering som Justitiekanslern har att utföra är att de omständigheter som ligger till grund för ett ersättningsanspråk låter sig bedömas inom ramen för en prövning utan muntlig bevisupptagning; handläggningen hos Justitiekanslern är nämligen rent skriftlig. Vidare är det så att ju mer komplext och svårbedömt ett skadeståndsanspråk är, desto mindre lämpar det sig för frivillig skadereglering. Justitiekanslern har också som praxis att alltid överväga att avböja frivillig skadereglering när yrkandet överstiger 20 mkr.

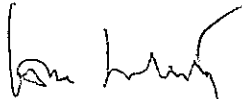
Överväganden

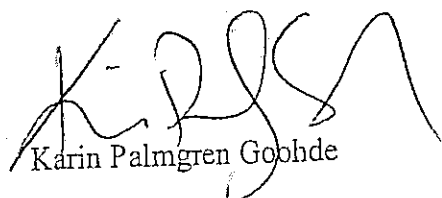
Det kan konstateras att det anspråk som läkarna har framställt är mycket omfattande beloppsmässigt. Det är också mycket komplext i sak. Det berör flera olika statliga myndigheter och innefattar påståenden om många och omfattande fel vid dessa myndigheter. Anspråket är enligt min mening sådant att det inte lämpar sig för en rent skriftlig prövning och sålunda inte för frivillig skadereglering. Det bör i stället prövas av domstol.

På grund av vad som nu har sagts avböjer jag att reglera TA:s och TH:s skadeståndsanspråk.

Jag vill tillägga följande.

En fordran preskriberas tio år efter dess tillkomst, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan. I detta fall grundas anspråket till helt övervägande del på förhållanden som ligger mer än tio år tillbaka i tiden. Något preskriptionsavbrott synes inte ha gjorts inom tioårsperioden. Den fordran på skadestånd av staten som läkarna har framställt är således enligt min uppfattning preskriberad i så gott som alla delar. Med den inställning som jag i övrigt har när det gäller möjligheten till frivillig skadereglering finner jag emellertid inte skäl att fördjupa mig i denna fråga här.

Göran Lambertz

Karin Palmgren Gohde

Exp. till

Professor Anders Agell (ombud för TA och TH)
Övre Slottsgatan 8A
753 10 UPPSALA

DOMSTOLARS OCH MYNDIGHETERS BESLUT 1988–2007

Stockholms tingsrätt och Svea hovrätt 1988

- 14/1 1988 Åtal väcks dels mot Tomas Allgén och Teet Härm för mord, dels mot Thomas Allgén för grov otukt med barn och grovt sexuellt utnyttjande av underårig.
- 22/1–2/3 1988 Den första rättegången för mord m.m. (mot Thomas Allgén även för incest) i Stockholms tingsrätt.
- 8/3 1988 Beslut av tingsrätten (nämnden) om rättspsykiatrisk undersökning. Mord befanns bevisat.
- 22/3 1988 Svea hovrätt undanröjer beslutet och bestämmer att läkarna skall frigges ur häkte.
- 30/5–28/6 1988 Ny rättegång i tingsrätten med nya domare och ny nämnd.
- 8/7 1988 Tingsrätten frikänner läkarna för mord (Thomas Allgén även från åtal för incest) men finner enligt domskälen det vara styrkt bortom rimligt tvivel att läkarna styckat Catrine da Costas döda kropp.

Svea hovrätt 1988 och Högsta domstolen 1989 om omöjligheten att överklaga frikännande domskäl

- 30/9 1988 Svea hovrätt avvisar yrkande om ändring av domskälen.
- 12/1 1989 Högsta domstolen beslutar (efter yttrande av RÅ) att inte medge Teet Härm och Thomas Allgén prövningstillstånd angående domskälen.

HSAN drar in läkarnas legitimationer p.g.a. tingsrättens domskäl och fallet hamnar två gånger i kammarrätten i Stockholm

- 23/5 1989 HSAN drar in läkarnas legitimationer med ledning av tingsrättens dom.
- 6/10 1989 Kammarrätten i Stockholm undanröjer beslutet (2 röster mot 2).
- 11/6 1990 Regeringsrätten upphäver kammarrättens beslut och återförvisar målet för ny handläggning – med beviskrav som i brottmål – till kammarrätten.

Kammarrätten drar slutligen in legitimationerna

- 8/4–25/4 1991 Huvudförhandling i kammarrätten.
- 31/5 1991 Kammarrätten avslår överklagandet av HSAN:s beslut. Läkarna är slutgiltigt deslegitimerade.
- 6/2 1992 Regeringsrätten avslår ansökan om prövningstillstånd.

Mellanspel 1992 – 2001

Under perioden förekommer ett par avslagna framställningar till den europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter samt till Justitieministern m.m.

- 24/10 2000 Högsta domstolen avslår en resningsansökan och besvär över domvilla i fråga om hovrättens beslut 30/9 1988.

16/2 2001 Svea hovrätt avslår motsvarande talan beträffande tingsrättens dom den 8 juli 1988.

Ansökningar om resning av kammarrättens dom 1991

30/5 2001 Regeringsrätten avslår en resningsansökan, väckt 1999, mot kammarrättens dom den 31 maj 1991. Socialstyrelsen valde att inte yttra sig i målet.

23/9 2003 Ny resningsansökan för läkarnas räkning (64 sidor plus bilagor, c:a 275 sidor) sedan professor Anders Agell anmält sin vilja att bli deras ombud på rent ideella grunder. Socialstyrelsen bestrider resningsansökan som kombinerats med yrkande om omedelbart undanröjande av kammarrättens dom 1991.

0/7 2004 Regeringsrätten (tre ledamöter) avslår denna resningsansökan.

JK:s och Socialstyrelsens beslutsfattande

25/2 2005 JK's beslutar att inte vidta någon åtgärd i anledning av prof. Agells anmälningar 5/12 2004 och 12/2 2005. JK avråder därefter Socialstyrelsen att ansöka om resning för läkarnas räkning.

21/6 2006 JK's beslutar att inte reglera Thomas Allgéns och Teet Härms skadeståndsanspråk. – först omnämnt till JK i februari 2005 – och uttalar att anspåket bör prövas av domstol.

16/5 2006 JK inger svaromål till Attunda tingsrätt på professor Agells stämningsansökan för läkarnas räkning den 2 april 2007. Därefter sker skriftväxling t.o.m. augusti 2007.

Första akten av Förundersökningen 1984-87

Den nedanstående genomgången återger händelser av avgörande betydelse för fortsättningen. Genomgången bygger på stämningsansökan kap. 8.1-3 och 8.4.1 (d.v.s. s. 22-45).

Som bevis för fel och försummelser från myndigheterna åberopas angivna bilagor eller direkthänvisningar till stämningsansökan. Ytterligare förundersökningsmaterial kan framläggas.

Felen och försummelserna kommer att preciseras muntligen under visst utvecklande av vad som redan framgår av stämningsansökan.

Särskilt remarkabla "stolpar" i händelseutvecklingen har markerats med fet stil.

- Förhösten 1984 **Teet Härms f.d. svärfar polisanmäler Teet Härm som misstänkt för mord på sin hustru Anne-Catherine Härm 1982 och Catrine da Costa 1984 sedan den senares likdelar hittats.**
- Hösten 1984 Under en månads tid förhör 8-9 poliser 188 prostituerade kvinnor, som får se bilder på 10 män. – Många säger sig känna igen Teet Härm (se stämningsansökan s. 24 ff).
- 21/10, 3/11 1984 **Docent Jovan Rajs' brev till polisen. I det senare brevet har Jovan Rajs bestämt sig för att Teet Härm mördat Catrine da Costa (stämningsansökan bilaga 24)**
- 23/11 1984 **Jovan Rajs undertecknar obduktionsutlåtandet, vilket han skraddarsytt för att det skulle passa på Teet Härm som mördare av Catrine da Costa (stämningsansökan s. 26)**
- 3-7/12 1984 Teet Härm anhålls som misstänkt för två mord men frigges efter fyra dygn i brist på bevis.
- 7/12 1984 Socialstyrelsen beslutar avstänga den frigivne Teet Härm från hans tjänst vid rättsläkarstationen.
- 19/12 1984 **Socialtjänsten, Socialdistrikt 3, Stockholm, polisanmäler Christina Allgéns misstankar att dottern (född 1/1 1983) utsatts för incest av Thomas Allgén (stämningsansökan bil. 26). Utredningsuppdraget går från polisen vidare till barnpsykiatrikern dr. Frank Lindblad.**
- 14/2-15/3 1985 Christina Allgén och dottern inskrivna på dagtid på Karolinska Institutets barn- och ungdomspsykiatriska klinik för utredning av Christina Allgéns misstankar om incest.
- 4/3 1985 Vid besök hos dottern på Karolinska sjukhusets barn- och ungdomspsykiatriska klinik går Thomas Allgén i en utlagd "fälla" för misstänkliggöranden av hans person för övergrepp mot dottern. (Se stämningsansökan s. 35 med bilaga 29.)
- 27/8 1985 Christina Allgén polisanmäler för första gången sina misstankar att dottern varit närvarande då pappa och en farbror styckat ett lik.
- 13/11 1985 Vid ett av många förhör anger Christina Allgén för första gången pingstaften 9/6 eller annandagen 11/6 1984 som enda möjliga dagar för likstyckning (stämningsansökan s. 36).

- 20/11 1985 Beslutar polisen ge Karolinska institutet uppdraget att utreda Christina Allgéns nya misstankar (från 27/8 1988) att dottern vid 17 månaders ålder bevittnat ett styckmord (juni 1984). Uppdraget går till dr. Frank Lindblad.
- 26/11 1985 Beslutar Socialstyrelsen att inte förlänga Teet Härms förordnande på tjänsten vid rättsläkarstationen.
- 27/11 1985 I närvaro av Teet Härm genomför polisen en rekonstruktion av hur Anne-Catherine Härm hittats död.
- 28/11 1985 Efter polisförhör i anknytning till rekonstruktionen dagen innan söker Teet Härm begå självmord, blev kliniskt död men återupplivades.
- 27/1 1986 Frank Lindblad och Margareta Erixon avger ett utlåtande att Christina Allgéns berättelse om barnets närvaro vid mord och likstyckning är sannolik (stämningansökan bil. 33)
- 3, 6-7/2 1986 Polisförhör med Thomas Allgén som anklagas för incest mot sin dotter och därefter för mord och likstyckning tillsammans med Teet Härm och i närvaro av dottern (se stämningsansökan s. 38 ff).
- Febr. 1986 Husrannsakan i Thomas Allgéns bostäder i Alingsås och i Stockholm.
- 17/6 1986 Kammaråklagare Wolffs beslutar att lägga ner förundersökningen mot Teet Härm som misstänkt för två mord (stämningsansökan bil. 34).
- 7/8 1986 På hennes egen begäran hålls ett nytt polisförhör med Christina Allgén; hon berättar nu att barnet närvarit då pappa och Tomt lagt Catrine da Costa på en grill samt ätit ögon, druckit blod, m.m., m.m. (stämningsansökan bil. 35).
- 21/11 1986 Jovan Rajs avger ett nytt utlåtande till polisen angående sin teori om 10 andra styckmord i Sverige såsom väl förenliga med antagandet, att barnet (vid 17 månaders ålder) åsett och berättat om hur Catrine da Costas kropp skulle ha styckats (stämningsansökan s. 42 f).
- Våren 1987 Förundersökningen mot Teet Härm återupptas, kriminalinspektör PÅ Larsson ny utredare. Ett samarbete inleds mellan honom och Christina Allgén. (Se därom vidare stämningsansökan s. 43 ff och 46 ff med som bilaga 38 Larssons pm 1987-11-30)
- 6/10 1987 Thomas Allgén grips av polisen.
- 6/10 1987 Polisförhör med Allgén (Larsson plus försvarare) om incest enbart
- 8/10 1987 Husrannsakan i Stockholm (Larsson, Marklund och Forslund) hos Thomas Allgéns gode vän Gösta Erne, enligt protokollet pga misstankar mot Thomas Allgén för sexuellt utnyttjande av underårig (jfr stämningsansökan s. 55).
- 12/10 1987 Häktning PM från chefsåklagare Helin ang. mord samt sexuellt utnyttjande av underårig (stämningsansökan bil. 37).
- 14/10 1987 Husrannsakan i Thomas Allgéns bostad i Stockholm (Larsson, Forslund) pga misstankar mot Thomas Allgén för mord, alt. medhjälp till mord.

- 15/10 1987 Husrannsakan på läkarstationen i Herrljunga (Larsson, Forslund) pga samma misstankar som dagen innan
- 28/10 1987 Teet Härm grips med efterföljande häktning
- 28/10 1987 Expressens löpsedel:

Slut på första akten

Andra akten av Förundersökningen. Fr.o.m. oktober-november 1987

Alla nedan angivna hänvisningar till stämningsansökan eller resningsansökan återopas till styrkande av att det inte finns ett enda "bevis" av värde mot någon av Allgén eller Härm, samt att alla bedömningar av att de skulle vara mördare eller likstyckare, eller i Allgéns fall ha gjort sig skyldig till incest, är försumliga, antingen tagna för sig eller som kumulerade fel.

Ingress De inledande förhören med Thomas Allgén och Teet Härm sedan de gripits i slutet av första akten.

6/10, 9/10, 22/10, 2/11, 20/11, 1/12 1987 hölls polisförhör med Thomas Allgén, genomgående för att snärja honom och få honom att erkänna både incest och mord.

28/10, 29/10, 1/12, 21/12 1987 polisförhör med Teet Härm, genomgående för att snärja honom och få honom erkänna mord på Catrine da Costa

10/12 1987 Konfrontationsförhör med båda läkarna närvarande och, vid detta enda tillfälle, båda de offentliga försvararna, som dock aldrig yttrade sig

30/10 1987 Fotohandlaren Arne Schröder ringer sin bekant, t.f. polismästaren Arne Liljequist.

2/11 1987 Förhör med Schröder av kriminalinspektörerna Per Åke Larsson och Bengt Wingqvist. (Wingqvist var då helt nytillkommen i förundersökningen, se stämningsansökan bil. 47.)

4/11, 19/11 1987 I en vittnesparad (första gången verklig, andra gången via film) pekar Arne Schröder ut nr 5 (en polis) och Anita Schröder nr 4 (Teet Härm).

30/11 1987 I en PM till chefsåklagaren Helin avhandlar kriminalinspektör Larsson bl.a. en "insänd handduk", kommissarie Langes undersökning av skelettdelar, "indikationer" om nedgrävt huvud på "en viss plats", liksom om videofilm över vittnesparad med Thomas Allgén som skall förevisas två personer "vilket kan ha stor betydelse". (PM utgör bil. 38 till stämningsansökan.)

1/12 1987 Långa förhör med Allgén och Härm var för sig. Inspektör Larsson söker få båda att erkänna (se stämningsansökan s. 48). Teet Härm vilseleddes starkt om "barnets berättelse", se Härms e-brev till professor Anders Agell 2007-01-16 (bil. 74 till stämningsansökan).

7/12 1987 Ny videouppspelning för makarna Schröder med Thomas Allgén som nr 5 i en panel av poliser. Arne Schröder pekar ut Thomas Allgén med motivering att han liksom förra gången håller på nr 5 (som då var en polis). Med hjälp av förhørsledaren Wingqvist pekar Anita Schröder ut Thomas Allgén som inlämnare av film. Enligt en sammanfattning av Wingqvist (bil. 22 till resningsansökan, ingår i bil. 5 till resningsansökan) förklarade Anita Schröder sina tidigare utpekanden (4 och 19/11) av Härm med att "den

mannen kan tidigare ha varit med på fotografierna och att det var därför hon också kände igen honom".

- 8/12 1987 Förhör med Thomas Allgén av inspektör Larsson och chefsåklagare Helin. "Vitarocken-förhöret" med påstående att "Du inte suttit här i dag om Catrine da Costa levte efter pingstaften". Se om förhöret i stämningsansökan s. 50 f och resningsansökan s. 57.
- 10/12 1987 Konfrontationsförhöret med både Thomas Allgén och Teet Härm, vilka nu träffas för första gången sedan 1982. Samtalet mellan dem de omkastade rollerna. Se stämningsansökan s. 51 f, resningsansökan 58 ff med bil. 29.
- 8/12 1987 Jovan Rajs' nya utlåtande om tio styckmord i Sverige jämförda med fotohandlarparets påståenden om vad de skulle ha sett på inlämnad film för framkallning. Bil. 39 till stämningsansökan.
- 18/12 1987 Förhör med obduktionsteknikern Åke Fredriksson, bil. 25 till stämningsansökan.
- 18/12 1987 Kriminalvårdsverkets personundersökningar ang. Thomas Allgén och Teet Härm, med för båda enbart positiva omdömen av tillfrågade personer. Se bil. 40 a resp. 40 b till stämningsansökan.
- 21/12 1987 Chefsåklagare Helins sammanträffande med Christina Allgén med Bengt Wingqvist som förhørsledare, bil. ~~72~~ 41
- 30/12 1987 Kommissarie Wincent Langes promemoria om använda verktyg, bil. 42 till stämningsansökan. Jfr Kriminaltekniska laboratoriets kritiska sakkunnigutlåtande 1988-05-10, bil. 51 till stämningsansökan
- 14/1 1984 Åtal väcks mot Allgén och Härm för mord och mot Thomas Allgén för grov otukt med barn och grovt sexuellt utnyttjande av underårig.
- 14/1 1988 Kriminalinspektör Winqvist förhör polisen Marie Rådén, som säger sig ha sett Teet Härm tillsammans med Catrine da Costa på våren 1984. Jfr stämningsansökan s. 15 ff.
- 21/1 1988 Ett första förhör per telefon med Ingeborg Olsson, "damen med hunden", jfr stämningsansökan s. 15 och resningsansökan s. 39 ff med hänvisningar till bilagor.

Se vidare stämningsansökan kap. 9 om rättegångarna i Stockholms tingsrätt.